

PAPER DETAILS

TITLE: Kilikya'da Denizcilik Tarihi ve Tersane Arkeolojisi: Dana Adasi

AUTHORS: Hakan ÖNİZ

PAGES: 435-446

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/809589>

Kilikya'da Denizcilik Tarihi ve Tersane Arkeolojisi: Dana Adası

Hakan Öñiz*

ÖZ

Doğu Akdeniz'in göbeğinde yer alan Kilikya Bölgesinde bilinen en erken örneklerinden başlayarak denizciliğin birçok örneğinin uygulanmış olduğu görülebilmektedir. Neolitik dönemde, henüz Akdeniz'in bilinen kıyı şeridinin oturmamış olduğu binyıllardan itibaren insanların ilkel teknelerle Anadolu Kıyılarından Kıbrıs'a ulaştıkları kazı sonuçlarından bilinmektedir. Şüphesiz Tunç Çağıyla birlikte yelkenler gemilerde yerini almış, Akdeniz'in bir ucundan diğerine yelkenli gemilerle yük ve insan taşınmaya başlamıştır. Bu dönem uluslararası ticaretin yaygınlaştığı, doğal limanlık bölgelerde kıyı kentlerinin yayıldığı dönemdir. Denizlerin insanoğluna sağladığı bu olanaklar Orta Çağ'da da tüm hızıyla devam etmiş, günümüze kadar gelmiştir. Kilikya tüm bu binyıllarda önemi korumuş, deniz ve denizcilik alanında adını sürekli gündemde tutmuştur. 2015 yılında Silifke Dana Adası'nda bulunmuş olan tersane alanı Kilikya'nın tarihteki denizci rolünü bir kez daha, bu sefer arkeolojik kanıtlarıyla birlikte sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tersane, denizcilik, gemicilik, gemi

Seamanship History of Cilicia and Shipyard Archaeology

Hakan Öñiz*

ABSTRACT

Cilicia was always at the first plan with the sea and seamanship activities during the antiquity. Many of known sea battles and trade connections did happen at the coast of Cilicia or at least related to Cilicia in the history of Mediterranean. Some important discoveries have been carried out on this subject since 2015. One of them is a great shipyard which is found in the east of the Rough Cilicia region on the Mediterranean coast of Turkey, 276 slipways were found on Dana Island. This island is located 2.300 metres from the shores of the Silifke District of Mersin Province. On the island, there are also a great number of different building remains behind these slipways. Among the surviving structures are at least three churches, a bath, more than a hundred cisterns, various workshops/mills, with the majority being building groups which couldn't be identified, dated to the 2nd-6th centuries AD. Masonry techniques that can be probably dated to the Iron Age have been seen in some structures whose function has not been fully understood yet. There are traces which show multiple uses in building remains, located both in the slipways and behind the slipways. The surface materials were dated to the Roman and Eastern Roman period. The information obtained gives rise to the thought that the structure of the shipyard here may have been in uninterrupted use from the Iron Age until the Eastern Roman period. This shipyard will be compared to the other known examples during the presentation.

Keywords: Shipyard, Seamanship, Ships, Boat Building

Türkiye'nin Akdeniz kıyılarında yer alan Dağlık Kilikya bölgesinin doğusunda, Mersin'in Silifke ilçesi yakınlarında bir ada üzerinde (Resim 1) 276 adet antik çekek yeri bulunmuştur (Resim 2, 3a, 3b). Dana Adası olarak adlandırılan bu ada kıyıdan 2300 metre uzaklıkta, 2700 metre boyunda, 900 metre eninde, 202 metre yüksekliğinde küçük bir adadadır. Adanın üzerinde çekek yerlerinin arka kısmında çok sayıda farklı yapı kalıntıları da bulunmaktadır (Resim 4a, 4b, 4c). Bu yapıların kısmen ayakta olanları kilise ve hamam yapılarıdır. Bunların çevresinde ışık, konaklama, granarium, depo, ahır, yönetici binaları, gözetleme kuleleri, sur duvarları gibi yapılar bulunmaktadır. Fonksiyonu henüz tam anlaşılamamış bazı yapılarda Tunç ve Demir Çağına tarihlenebilecek duvar örgü teknikleri görülmüştür. 2015 yılında ada çevresinde yapılan sualtı araştırmalarında Tunç Çağına tarihlenebilecek taş çapalar, Demir Çağı çapa kalıntıları, Roma ve Doğu Roma Dönemlerine tarihlenmiş demir çapalar ile demir çağı ve sonrasına tarihlenen amphora yüklü dört batık bulunmuştur. 2016 yılında ada üzerindeki çekek yerlerinin çizimleri ile yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Bu yüzey araştırmalarında Helenistik, Roma ve Doğu Roma Dönemine tarihlenen yüzey buluntuları yoğunluktadır. 2017 yılında yapılan çalışmalarda ise bitki temizliği yapılmış, bazı yapıların planları çıkartılmış, yüzey araştırmasında ise Neolitik, Tunç ve Demir Çağından kalıntılar tespit edilmiştir. Elde edilen bilgiler burada bulunan tersane yapısının en azından Demir Çağından Doğu Roma dönemine kadar kesintisiz bir şekilde kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Ada üzerinde kazılar henüz başlamamış, dolayısıyla birçok yapının fonksiyonu ve tersanenin en erken hangi dönemde kullanılmış olduğu henüz bilinmemektedir.

Kilikya Kıyılarındaki denizciliğin varlığını gösteren en erken deliller Kıbrıs Tatlısu Çiftlikdüzü (Akanthou) kazılarında bulunan ve MÖ 9000'lere tarihlenen Orta Anadolu kökenli 4000 kadar obsidyenle başlar (Şevketoğlu, 2006: 125). 1999'da başlayan bu kazı öncesinde ana karayla Kıbrıs bağlantısını adadaki Kalkolitik dönem tabakalarda bulunan objeler nedeniyle MÖ 5000-3000 yıl öncesine dayandıranlar da olmuştur (Georgiou, 1979: 85; Sasson, 1966: 126). Şüphesiz ki bu obsidyen malzemeler ve bunları kullanan/taşıyan insanlar deniz yolunu kullanarak gelmişlerdir. Dolayısıyla Kilikya Kıyılarındaki -muhtemelen daha erken bir dönemde başlamış olan- denizciliği arkeolojik kanıtlarıyla 11000 yıl öncesine dayandırmak mümkündür. Bölgede bu binyıllarda başlamış olan denizciliğin, Akdeniz'deki siyasi, ticari ve kültürel ilişkilerin gelişmesiyle birlikte özellikle MÖ 2. binlerden yükseldiği bilinmektedir.

Doğu Akdeniz'de Tunç Çağı'nda deniz yoluyla kurulan ticari ilişkileri gösterecek pek çok kanıt bulunmaktadır (Hirschfield, 2006: 105; Pulak, 2006: 57; Muller-Karpe, 2006: 173). MÖ 3. binlerden itibaren Doğu Akdeniz'de varlığı bilinen Fenike'lilerin de (Tsirkin, 2001: 271) uluslararası ticarete kayda değer rolü olmuştur. Sidon, Tire ve Tarsus gibi liman kentlerine sahip Fenike deniz gücü varlığının MÖ 4. yüzyılda Büyük İskender'in Akdeniz'deki egemenliğine kadar devam ettiği düşünülmektedir (Günaltay, 1951: 33). Kilikya'nın karşısında yer alan Kıbrıs'ta bakırın varlığı uluslararası ticarete Kıbrıs'ı da ön plana yerleştirmiştir. Kıbrıs, Suriye-Mari'de bulunan bir tablette¹ Alasia adıyla¹ (Georgiou, 1979: 86) yer almaktadır. Alasia'nın Geç Tunç Çağında Hititlere bağlı bir vasal krallık olması, Kilikya ile Kıbrıs arasındaki deniz bağlantısını net olarak ortaya koyar. Kilikya-Kıbrıs arasında denizdeki hareketliliği gösteren çok sayıda kanıt bulunmaktadır.

1 Bu tablet Samsi Adad I (MÖ 1813-1781 veya MÖ 1810-1777) dönemine tarihlenmektedir

Örneğin MÖ 7. yüzyılın ikinci yarısında kurulduğu bilinen Kilikya kenti Nagidos'un Kıbrıs ile bağlantısı kazılar sonucunda ortaya çıkartılmıştır (Durukan, 2015: 75). Kilikya kıyılarında bulunan Kıbrıs tipi üç delikli taş çapalar ile yukarıda bahsi geçen Kıbrıs Amphorası batığı bu bağlantıyı gösteren arkeolojik kanıtlar arasındadır. Hitit Kralı II. Şuppilulima'nın² Alasia (Kıbrıs) açıklarında bir deniz savaşı kazandığı bir Hitit tabletinden bilinmekte (Macqueen, 2015: 55; Drews, 1993: 88) buna bağlı olarak Hitit'lere ait (Ugaritle bağlantılı olduğu iddia edilse de) deniz kuvvetlerinin varlığı düşünülmektedir (Aydingün, 2014: 169). Dağlık Kilikya kıyılarında birçok bölgenin Hititlerin mülkiyetinde olduğunu gösteren çeşitli metinler vardır. Bunların arasında Hitit – Kizzuwatna Sınırını belirleyen ve "Denize doğru Lamiya (=Lamos-Limonlu) Hitit Kralı'nındır" şeklinde başlayan bir anlaşma³ da yer almaktadır (Ünal, 2002:134). Hitit'lere bağlı Tarhuntassa bölgesi güney-batı sınırının Aksu'ya kadar uzandığı Boğazköy'de bulunmuş ve 4.Tuthaliya⁴ zamanına tarihlenen bir tunç tablettten bilinmektedir (Melchert, 2007: 506). Böylelikle Geç Tunç Çağında Hitit sınırı Kilikya'yı da aşarak Pamfilya'nın ortasına kadar ulaşmıştır. Bu yüzyıllarda Hitit'lerin Akdeniz'de hüküm sürdüğü kıyı şeridi Ugarit'ten Aksu'ya yaklaşık 800 kilometredir. Hititlerin Ura adında bir limanı olduğu, Hitit kontrolündeki Ugarit Limanına Uralı tüccarların yerleştiği bilinmektedir (Beal, 1992: 71; Gordon, 1958: 28; Sasson, 1966: 132). Ura limanının nerede olduğu henüz tespit edilememiştir. Doğu Akdeniz'de birçok ülkeden uzun bir kıyı şeridi olan ve uluslararası ticaret limanlarına sahip Hitit'lerin aynı zamanda denizi de kullanan bir toplum olduğu yeni çalışmalarla ortaya çıkmaktadır.

Orta Anadolu'dan başlayıp Akdeniz'e ve Suriye'ye kadar bir egemenlik sahası yaratan Hitit İmparatorluğu M.Ö. 12. yüzyılda yıkılınca (Ünal, 2006: 68) bazı Hitit prenslerinin güney bölgelere çekilerek Hitit kültürünü "Geç Hitit Beylikleri" formuyla devam ettirdikleri bilinmektedir (Sevin, 2002:196). MÖ 854, 842 ve 840 yıllarında Asur Kralı III. Salmanassar bu bölgeye seferler düzenlemiş, burada yer alan Geç Hitit Beylikleri için "Hatti Ülkesinin İnsanları" tanımlamasını kullanmıştır (Ünal, 2006: 70). Karatepe Geç Hitit kabartmaları MÖ 8. yüzyılda Kilikya Bölgesinde hem balıkçılığın hem de askeri deniz gücünün varlığını açıkça göstermektedir. Bu krallıkların deniz güçleri ile Asur Deniz gücü de karşı karşıya gelmiş olabilir. Akdeniz kıyılarında bir Asur deniz gücünün varlığı çeşitli kaynaklardan bilinmektedir. Bunların arasında Nineveh Güneybatı sarayında (8. Oda- 11. Levha) bulunan bir savaş gemisi kabartması da⁵ yer almaktadır. Bu kabartma Asur Kralı Sennaherib'in (MÖ 704-681) MÖ 701'deki deniz seferinde kullanıldığı düşünülen bir Biremeye (çift sıra kürekçili savaş gemisi) aittir (Casson, 2002: 58).

Demir çağında "denizin ortasında bir dağ" olarak nitelendirilen ve "Pitusu" adıyla da bilinen Dana adasına M.Ö. 557-556'da Yeni Babil Kralı Neriglissar'ın ordusuyla saldırdığı (Stillwell vd., 1976: web) ve kendisine direnen 6000 askeri esir aldığı bilinmektedir (Kurt, 2015: 309; Ünal ve Girginer, 2007: 206; Beal, 1992: 65; Wiseman, 1956: 40). Adada tarıma uygun arazi ve yeterli su bulunmamaktadır. Dik coğrafi yapısı keçi hariç hayvancılık için uygun değildir. Dolayısıyla adada 6000 kişinin varlığı gemi yapım faaliyetleriyle bağlantılı olmalıdır. Bu yüzyıllarda Kilikya Kıyıları sürekli hareketlidir. MÖ 6. yüzyıl ortalarından itibaren Persler İmparator 2. Cyrus⁶ yönetiminde Doğu Akdeniz'de etkin bir şekilde varlıklarını göstermiştir. MÖ 500'de 200 savaş gemisiyle Ege Adalarını domine eden Perslerin etkisi MÖ 5. yüz yılın başlarında giderek artmış, imparatorları Kserkses'in MÖ 480-479'da Yunanistan'ı istila etmesinden sonra azalmaya başlamıştır (Starr, 2000: 23). Pers Donanması içinde her zaman Kilikya gemilerinin bulunduğu bilinmektedir (Günaltay, 1951: 33). Bu dönemde zengin Fenikeliler'in de Pers İmparatorluğuna gemi yaptırdıkları görülmektedir (Günaltay, 1951: 13).

2 M.Ö 1207-1178 yıllarında arasında (son) Hitit Kralı, IV. Tuthaliya'nın oğlu.

3 Bu anlaşma MÖ 12. yüzyıla tarihlenmiştir.

4 MÖ 1237-1209 tarihleri arasında Hitit İmparatoru, Büyük Kraliçe Puduhepa'nın oğlu.

5 British Museum, ME 124772. <http://www.ucl.ac.uk/sargon/essentials/countries/cyprus/> (Erişim: 22.11.2016)

6 Büyük Cyrus olarak da bilinen 2.Cyrus MÖ 559-530'larda Pers İmparatorluğunu yönetmiştir.

MÖ 499-490 yıllarında Fenikeliler Perslerle işbirliği içinde Yunanlılara karşı denizde çeşitli savaşlar kazanmıştır (Günaltay, 1951: 38). Bunların arasında Lade Adası deniz savaşı da bulunmaktadır. Bu savaşta Pers'lerin Fenike, Mısır, Kilikya ve Kıbrıs'tan aldığı 600 gemi karşısında 353 gemilik bir filo yer almaktadır (Roaf, 1996: 212; Gezik, 2014: 166). MÖ 499'da İonia isyanında İonialılar tarafını tutan Kıbrıs'lılara karşı Kilikya sahilinden gemilerin kaldırıldığı ve Kıbrıs'lıların yenilgiye uğradığı bilinmektedir (Kurt, 2015: 312). Pers Donanmasının MÖ 480'de Kserkes komutasındaki ikinci hareketine Kilikya Kralı Syennesis'in 100 gemiden oluşan bir filoyla katıldığı düşünülmektedir (Ünal, 2006: 80; Tarakçı, web: 6). Bu harekatta Pers Donanması Kilikya'da Silifke ve Tarsus'u üs olarak kullanmış, Kilikya'lılar da Pers Donanmasında hem gemi yapımı için, hem de mürettebat olarak çalışmışlardır (Kurt, 2015: 312).

Büyük İskender'in M.Ö. 323'te ölümünden sonra Antigonos⁷ Tripoli, Byblos ve Sidon'dan sonra dördüncü tersaneyi Kilikya'da konumlanmıştır (Starr, 2000: 47; Pulak, 2001: 27; Bilir, 2015: 15). Bu tersaneler rakipleri Makedonyalı Kassander, Trakyalı Lysimachus ve Ptolemaios'a karşı Antigonos'un ihtiyacı olan Triremelerin yapımı ve gerekli kerestenin temini amacıyla Fenike Kralları'nın da⁸ yardımıyla yaptırılmıştır (Rich, 2013: 40). Bu dört tersane alanının ortak noktası yakın çevrelerinde yer alan Sedir ormanlarıdır. Tarihçi Sicilyalı Diodorus (MÖ 90-60) bu dördüncü tersanenin Toroslar'daki kereste varlığıyla bağlantısını yazmış, Rodos'ta kurulan beşinci bir tersanenin kerestesinin de muhtemelen Toroslar ve Lübnan'dan ithal edildiğini belirtmiştir. Gemi yapımı için gereken kerestenin ithal edilmesi zorunluluğu bir tersane için önemli bir sorun olmalıdır. Piré'nin tersanelerinde de en büyük problem yakın bölgede gemi yapacak ağacın bulunmaması olmuştur (Frost, 1986: 102). Fenike kıyılarında Lübnan Sediri'nin varlığından dolayı gemi yapımında zorluk çekilmemiş olmalıdır. Bu kıyıların önemli yerleşimi Beyrut'ta birkaç çekek yerine sahip bir tersane alanı mevcuttur⁹ Yine Fenike Kıyılarında, Tyre'de çekek yerlerine ait olduğu düşünülen bir çizim çalışması yapılmış ancak arkeolojik olarak bunu gösteren yeterli kanıt görülmemiştir (Blackman ve Rankov, 2013: 584). Günümüze kadar Tripoli, Byblos ve Sidon'da bulunmuş bir tersane mevcut değildir. Varlığı tarihi kayıtlardan bilinen bu tersaneler muhtemelen modern yapıların altında kalmış ya da henüz bulunamamış durumdadır.

Dağlık Kilikya'da M.Ö. 295'den sonra Seleukos'ların varlığı bilinmektedir. Seleukos Nikator I tarafından Dana Adası'nın 23 km kuzeydoğusunda Seleukeia ad Kalykadnum (Silifke) kenti kurulmuştur (Kristensen, 2016: 245). Kilikya'da korsanlık Seleukos'ların döneminde kontrol altında olmalıdır. Apameia Barışı ile Seleukoslar bölgeyi Roma'ya bırakarak Ovalık Kilikya'ya çekilmişlerdir. Kral Antiokhos¹⁰ bu barışla 10'u hariç tüm gemilerini Roma'lılara bırakmış, bu gemileri de Silifke-Sarpedon Burnundan batıya yollamamayı taahhüd etmiştir (Demircioğlu, 2015: 343). Böylelikle Seleukos'ların kendi kıyılarında bile korsanlarla mücadele edecek bir filosu kalmamıştır. Anadolu'da onlardan boşalan bütün bölge ile Seleukos'ların Avrupa'da ele geçirdiği yerler Pergamon Kralı Eumenes'e verilmiştir. Bir anda bu kadar büyüyen sınırların kontrol altına alınması, özellikle denizde etkin varlık gösterilmesi kolay değildir. Pergamon'un en uzak sınırlarından biri olan Kilikya'da etkin olamadığı bilinmektedir. Ortaya çıkan otorite boşluğu Dağlık Kilikya ve çevresinde korsanlık faaliyetlerinin artmasına, hatta Kilikya halkının tarım ya da ticaret yerine korsanlığı tercih etmesine neden olmuştur (Bilir, 2015: 16, Policante, 2012: 36).

⁷ Antigonos I Monophthalmus: Büyük Frigya (Orta Anadolu'dan Kızıldeniz ve Pers Körfezine kadar) Generali

⁸ Fenike Kralları'nın yardımı Fenike şehirlerindeki tersaneler için olmalıdır. Ancak Dana Adası Fenike kıyılarına yaklaşık 120 mil mesafededir. Bu da normal hava koşullarında bir yelkenli gemiyle 2 günde alınabilecek bir yoldur. Dolayısıyla Fenike'li-lerin ticari anlaşmalara bağlı olarak Dana Adası tersanesine de sipariş verebilecekleri düşünülmelidir. Üstelik hem Fenike hem de Kilikya bu konularda Büyük Krala bağlı durumdadır.

⁹ Bu çekek yeri kalıntıları "Venus Towers" adındaki binaların altında kalmak üzeredir. <https://ifpo.hypotheses.org/2946> <http://www.lefigaro.fr/international/2012/06/27/01003-20120627ARTFIG00603-au-liban-un-port-phenicien-detruit-par-des-promoteurs.php> (erişim: 30.11.2016)

¹⁰ Seleukos'ların 6. Kralı, Antiokhos (MÖ 241-187) MÖ. 3. yüzyılın sonlarında Suriye'den Batı Anadolu'ya kadar bir bölgeyi elinde bulundurmuş ancak Roma baskısı nedeniyle Apamea (Dinar) barışı sonrası Ovalık Kilikya'ya kadar çekilmiştir.

Kilikya kıyılarının girintili çıkıntılı ve sarp yapısı korsanların yerleşmesi ve gerektiğinde gemilerin gizlenmesi için doğal imkanlar sağlamıştır. Kilikya'lı korsanların Roma deniz gücüne birkaç yüzyıl boyunca gerçek bir tehdit oluşturduğu bilinmektedir. Tarihçi Lucius Annaeus Florus¹¹ bu durumu "Kilikya'lı korsanlar denizi yaşanamaz bir hale getirmiş, ticareti durdurmuş, insanları bir araya getirecek anlaşmaları bozmuştur" şeklinde özetlemiştir (Policante, 2012: 40). Tarihçi Plutarch Kilikya'lı korsanların 1000 gemiyle Yunanistan'da 400 yerleşimi ve bazı tapınakları yağmaladığını yazmıştır¹². Kilikya kıyıları, özellikle Dağlık Kilikya yelkenli gemiler döneminde herhangi bir denizci için kolay seyir yapılabilecek bir bölge değildir. Çok sayıda ters akıntılı burun ve yüzeyden farkedilmeyen sığıklar Kilikya Kıyılarını denizciler için özellikle kış aylarında risklerle dolu hale getirmiştir. Bu durum bölgeyi tanıyan denizciler için avantaj dışarıdan gelenler için dezavantaj olmuştur. Yukarıda bahsi geçen gemi sayısına ulaşmanın tek yolu gemi yapımı için gerekli keresteye ve bunların kullanılacağı tersanelere sahip olmaktır. Toroslar üstünde barındırdığı sedir ve çam ormanları açısından mükemmel bir coğrafyaya sahiptir.

Kilikya korsanlarına en büyük darbe MÖ 67'de Romalı Konsül Pompeius komutasındaki Roma deniz gücü tarafından vurulmuştur (de Souza, 1999: 14). Bu savaşın dönüm noktasını Kilikya Korsanları'nın ana üssü olduğu düşünülen Korakesion (Alanya) önlerinde yaşanan deniz savaşı oluşturmuştur (Bean, 1999: 85). Pompeius MÖ 64-63'de Ovalık Kilikya'yı da ele geçirip bu bölgeyi Kilikya Eyaleti adıyla LexPompeia çerçevesinde¹³ Roma'ya bağlamıştır (Ünal ve Girginer, 2007: 232). MÖ 1. yüzyıl'da korsanlığın sona ermesinden sonra Kilikya ekonomisinde tarıma ve ticarete dayalı bir patlama yaşanır (Ferrazoli, 2010: 39). Roma dönemine kadar Kilikya'nın ihraç malzemeleri daha çok kereste, demir ve tahıl iken bu dönemle birlikte şarap ve zeytinyağı bölgenin en önemli uluslararası ticaret unsurları arasına girmiştir. Bölgede üretilen ürünlerin kalitesi ürününün uluslararası pazarlara yayılmasına neden olmuştur. Bu durum Kilikya amphorası yüklü gemi batıklarının Akdeniz ve Karadeniz'de bir çok bölgede bulunmasından anlaşılmaktadır (Zelenko, 2008: 171; Sciallano ve Sibella, 1991: 101; Asal, 2010: 157; Borgia ve Iacomì, 2010: 1042-1043). Ticari avantajlara ve ürünün kalitesine bağlı olarak bölgeye özgü amphora formları gelişmiş, bu amphoralar yine bölgedeki fırınlarda imal edilmiştir. Özellikle Roma İmparatorluk Döneminde (MÖ. 1 –MS. 4 yy) bölgenin şarap ithalatı yüksek miktarlara ulaşmış, bölge amphoraları Akdeniz'de birçok bölgeye ve Mısır yoluyla Hindistan'a kadar ihraç edilmiştir (Şenol, 2008: 110; Reynolds, 2003: 125, 126). Geçtiğimiz yıllarda yapılan çalışmalar, Dağlık Kilikya Bölgesinde Syedra, Delice Çay, Biçkici, Antiochia ad Cragum ve Anamurium, Ovalık Kilikya'da Elaiussa Sebaste, Tarsus, Aigeai, Seleucia (Autret, 2012: 252; Rauh, 1998: 339), Soli-Pompeipolis (Autret vd., 2010: 203) ve Kazanlı'da (Durukan, 2015: 50) amphora üretiminin yapıldığını göstermektedir (Resim 5). Bu amphoraların Britanya Adasından Hint Okyanusuna kadar birçok pazara ulaşabilmesi (Kelly, 2010: 55) ancak deniz yoluyla mümkündür. Birinci yüzyıldan yedinci yüzyıla kadar bölgenin ticari ürünleri bölgenin amphoralarıyla dünya pazarlarında yerini almıştır. Yüzey araştırmalarında bulunan sikkelerin çoğu MS 2-6. yüzyıllara tarihlenmiştir. Bu dönem Kilikya'nın tarıma dayalı ekonomik patlamasını yaptığı dönemdir. Kilikya şarap ve zeytinyağının, yukarıda da bahsedildiği gibi Kilikya'da imal edilen amphoralarla ihraç edildiği bilinmektedir. Ulaşılan kanıtlar (Resim 6) bu dönemde Kilikya ticaret filosuna çok sayıda geminin Kilikya'da, Dana Adası tersanesinde yapılmış olabileceğini göstermektedir.

¹¹ Romalı Lucius Annaeus Florus (MÖ 130-70) Trajan ve Hadrian döneminde yaşamış bir tarihçidir.

¹² Plutarch'ın (45-120) şu eserindedir: *Parallel Lives, The Life of Pompey*, 24-25.1; <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Plut.%20Pomp.%2024&lang=original>

¹³ LexPompeia Pompeius tarafından MÖ 89'da çıkartılan yasa.

Roma İmparatorluğundan Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) yönetimine geçen Kilikya¹⁴, 635'den sonra Arapların hâkimiyetine, 965'de yeniden Bizans kontrolüne, sonrasında 14. yüzyıla kadar Ermeni, Selçuklu, Haçlı, Moğol, Memlük varlığına şahit olmuştur (Gökhan, 2012: 73-103). Osmanlı İmparatorluğu Padişah Yavuz Sultan Selim zamanında (1517) Kilikya Bölgesini topraklarına katmıştır (Ünal ve Girginer, 2007: 304). Hem Dana Adasında hem de genel olarak Kilikya Bölgesinde 12. yüzyılda St.John şövalyelerinin varlığı bilinmektedir. Tarihsel perspektiften bakıldığı zaman Kilikya Bölgesinin bütün Doğu Akdeniz denizciliğinde etkin bir rolü olduğu açıktır. Dana Adasında bulunmuş olan tersane bu öneme paralel özelliklere sahiptir. Ada üzerinde kazılar devam ettikçe daha önemli bilgilere ulaşılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Autret, C., 2012, "Cyprus and Cilicia: Amphora Production, Trade And Relations in the Early Roman Era", *Cyprus An Island Culture*, (Editör Artemis Georgiou), Oxbow Books, 251-267.
- Autret, C., Yağcı, R., Rauh, K.N., 2010, "An LRA1 Amphora Kiln Site at Soli Pompeipolis", *ANMED-8*, 203-207.
- Aydingün, H. (2014), "Uygar Dünyanın İlk Yıkışı MÖ 1200", *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul
- Asal, R. (2010), "Theodosius Harbour and Sea Trade in Byzantine Istanbul", *Istanbul Archaeology Museums, Proceedings of the 1st Symposium on Marmaray-Metro Salvage Excavations*, 5-6 May 2008 (Editor: Ufuk Kocabaş), *Istanbul Museum*, 153-160, Fig. 8.
- Beal, R.H. (1992), "Location of Cilician Ura", *Anatolian Studies*, Vol. 42, 65-73
- Bean, G. (1999), "Eski Çağda Güney Kıyılar", *Arion Yayınevi*, İstanbul
- Blackman, D. ve Rankov, B. (2013), "Shipheds of the Ancient Mediterranean", *Cambridge University Press*, New York
- Borgia, E., Iacomì, V. (2010), "Note Preliminari Su Un Complesso Industriale per la Produzione di Anfore Late Roman 1 ad Elaiussa Sebaste (Cilicia)", *L'Africa Romana XVIII, Olbia 2008*, Roma, 1029-1054, 1042- Fig 8; 1043- Fig. 9.
- Casson, L. (2002), "Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler", *Homer Kitabevi*, İstanbul
- De Souza, P. (1999), "Piracy in Graeco-Roman World", *Cambridge University Press*, Cambridge
- Drews, R. (1993), "Tunç Çağının Sonu" (Çeviren Tolga Ersoy ve Gürkan Engin), *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul
- Durukan, M. (2015), "Mersin'den Tarsus'a Kilikia Kıyılarındaki Kayıp Kentler", *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul
- Gezik, H. (2014), "Herodot / Pers-Yunan Savaşları", *Parola Yayınları*, İstanbul
- Gökhan, I. (2012), "Türkiye Selçukluları ile Kilikya Ermenileri Arasındaki Siyasi İlişkiler", *Nevşehir University Journal of Social Sciences* 1, 70-108
- Ferrezoli, A.F., 2010, "Economy of Roman Eastern Rough Cilicia: Some Archaeological Indicators", *ROMA 2008 – International Congress of Classical Archaeology Meetings Between Cultures in the Ancient Mediterranean*, Volume Speciale G / G10 / 5, 39-50.
- Frost, H. (1989), "Pyramidal" Stone Anchors; An Inquiry", *Proceedings of 1st International Symposium On Ship Construction In Antiquity Piraeus*, (30 August - 1 September 1985) (Editör: Harry E. Tzalas) *Hellenic Institute For The Preservation Of Nautical Tradition*, Atina, 97-114
- Georgiou, H. (1979), "Relations Between Cyprus And The Near East In The Middle And Late Bronze Age", *Levant - The Journal Of The Council For British Research In The Levant*, Volume 11, Issue 1, 84-100
- Gordon, C.H. (1958), "Abraham and the Merchants of Ura", *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 17, No. 1, 28-31

¹⁴ Kilikya'da Erken Bizans dönemi varlığı 476-650 yılları arasındadır (Ünal, Girginer, 2007: 270)

- Günaltay, Ş. (1951), "Yakın Şark IV, Perslerden Romalılara Kadar", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Hirschfield, N. (2006), "Uluburun Batığı'nda ele Geçen Kıbrıs Keramiği", Uluburun Gemisi, 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti (Editörler: Ünsal Yaçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta) Deutsches Bergbau-Museum, Bochum, 105-110
- Kelly, A. (2010), "The Discovery of Phocaean Red Slip Ware (PRSW) Form 3 and Bii ware (LR1 Amphorae) at Collierstown in County Meath – An Analysis Within a Broader Framework", Proceedings of the Royal Irish Academy Section C, Dublin, 35-88
- Kristensen, T.M. (2016), "Landscape, Space, and Presence in the Cult of Thekla at Meriamlik", Journal of Early Christian Studies, Johns Hopkins University Press, 24:2, 229-263
- Karagöz, Ş. (2005), "Eski Çağ'da Depremler", Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul
- Kurt, M. (2015), "M.Ö. VI-V. Yüzyıllarda Kilikya Bölgesi: Küresel Güçler ve Syennesis Krallığı", Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi - Tarihin Peşinde, Sayı 13, 303-326
- Macqueen, J.G. (2015), "Hititler ve Hitit Çağında Anadolu" (Çeviri: Esra Davutoğlu), Arkadaş Yayınları, İstanbul.
- Melchert, H.C. (2007), "The Borders of Tarhuntassa Revisited", Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan - VITA Festschrift in Honor of Belkıs Dinçol and Ali Dinçol (Editörler: Metin Alparslan, Meltem Doğan-Alparslan, Hasan Peker), Ege Yayınları, İstanbul, 507-514
- Muller-Karpe, V. (2006), "Anadolu'da Bronz Çağında Bira", Uluburun Gemisi, 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti (Editörler: Ünsal Yaçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta) Deutsches Bergbau-Museum, Bochum, 173-186
- Policante, A. (2012), "Hostis Humani Generis - Pirates and Empires from Antiquity until Today" PhD Thesis to Goldsmiths College, University of London Department of Politics, London
- Pulak, C. (2006), "Uluburun Batığı", Uluburun Gemisi, 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti (Editörler: Ünsal Yaçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta) Deutsches Bergbau-Museum, 57-104
- Pulak, C. (2001), "Cedar For Ships", Archaeology & History in Lebanon, Issue Fourteen, 24-36
- Rauh, N.K., 1998, "Dağlık Kilikya Yüzey araştırması Projesi: 1997 Sezonu Raporu", XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, I. Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları-2199, 339-348.
- Reynolds, P. 2003, "Amphorae in Roman Lebanon, 50BC to AD250" Archaeology & History in Lebanon Issue Seventeen, 120-130.
- Roaf, M. (1996), "Mezopotamya ve Eski Yakın Doğu", Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi (Çeviren: Zülal Kılıç) İletişim Yayınları, İstanbul
- Sasson, J.M. (1966), "Canaanite Maritime Involvement in the Second Millennium B. C.", Journal of the American Oriental Society, Vol. 86, No. 2, 126-138
- Senol, A.K., 2008, "Cilician Commercial Relations with Egypt due to the New Evidence of Amphora Finds" OLBA XVI, 109-131.
- Sciallano, M., Sibella, P., 1991, "Amphores Comment Les Identifier ?", C.Y. Chaudoreielle Edisud, Aix-en Province.
- Sevin, V. (2002), "Anadolu Arkeolojisi", Der Yayınları, İstanbul
- Sevketoglu, M. (2006), "Cypro-Anatolian Relations in the 9th Millennium BC: Akanthou/Tatlısu Rescue Excavation", Anatolia-30, 119-136
- Starr, C.G. (2000), "Antik Çağda Deniz Gücü" (Çeviri: Gürkan Engin), Homer Kitabevi, İstanbul
- Stillwell, R., MacDonald, W.L., McAllister, M.H., (1976), "The Princeton Encyclopedia of Classical Sites" Princeton University Press, Princeton, N.J. at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0006%3Aalphabetic+letter%3Dp%3Aentry+group%3D5%3Aentry%3Dpityoussa-2> (Erişim: 18.11.2016)

Tarakçı, N. (web), "Yunanlılar Nasıl Denizci Oldu", http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/YUNANLILAR_NASIL_DEN%C4%B0ZC%C4%B0_OLDU_pdf_358c5b5a-db39-4e88-96e7-ad8eb-d54724e.pdf (Erişim: 20112016)

Tsirkin, J. B. (2001), "Canaan. Phoenicia.Sidon", *Aula Orientalis* 19, 271-279

Ünal, A.(2002), "Hitit Devrinde Anadolu I", *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul

Ünal, A. (2006), "Hitit İmparatorluğunun Yıkılışından Bizans Döneminin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi", *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3, 67 - 102

Ünal, A., Girginer, K.S. (2007), "Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji", *Homer Kitabevi*, İstanbul.

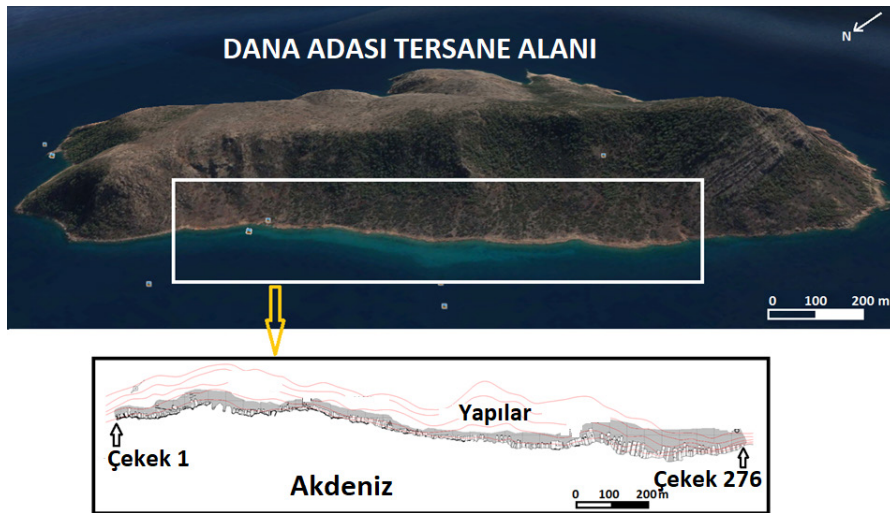
Wiseman, D.J. (1956), "Chronicles Of Chaldaean Kings (626-556 B.C.) in The British Museum", The Trustees of The British Museum Publishing, London

Zelenko, S. (2008), "Underwater Archaeology of Crimea", *Stylos*, Kyev, 117-121

FOTOĞRAFLAR

Resim 1) Kilikya ve Dana Adası

Resim 2) Dana Adası tersane alanı

Resim 3a) Dana Adası tersanesine ait çekek yerlerine örnekler

Resim 3b) Dana Adasındaki çekek yerlerinden örnekler. Arka sıralarda tersane alanıyla bağlantılı yapı kalıntıları bulunmaktadır.

Resim 4a) Ada üzerindeki yapılardan birinde bulunan mozaik

Resim 4b) Bitki temizliği sonrası ortaya çıkan sütunlu yapı.

Resim 4c) Ada üzerindeki kiliselerden birine ait kalıntı

